

9. Montgomery R. China. Political, comical and social in an official report to her majesty's government. V. 1 : London, 1847. 502 p. URL: <https://www.amazon.com/China-Political-Commercial-Social>.

10. Wilde R. H. Joseph Chamberlain and the South African Republic 1895-1899. A study in the formulation of imperial policy : Pretoria, 1957. 157 p. URL: <https://www.amazon.com/-/es/Richard-H-Wilde/dp/B0006EFNWU>.

11. Wong J. Y. Deadly Dreams: Opium and the Arrow War (1856-1860) in China : Cambridge University Press : London, 200. 576 c. URL: <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/abs>.

УДК 94(38):316.346.2

Смирна А.С.

здобувачка IV курсу спеціальності

032 Історія та археологія,

Херсонський державний університет, м. Херсон,
науковий керівник – Н.М.Кузовова, к.і.н., доцент

ГЕНДЕРНИЙ ПІДХІД У ДОСЛІДЖЕННІ ІСТОРІЇ ДАВНЬОЇ ГРЕЦІЇ

***Анотація.** В статті розглядається проблематика об'єктивної оцінки положення грецьких жінок в світлі тогочасних суспільних норм. Метою є аналізування тогочасного положення жінки за доби античності в контексті гендерних досліджень. До уваги взято положення жінки, що склалося до класичного періоду, опинившись близьким до статусу раба. В статті наводяться приклади із нових історичних досліджень, що дозволяє поглянути на проблему під іншим кутом*

***Ключові слова:** гендер, гендерна історія, античність, фемінологія, жінка*

Жіноча історія в науковому середовищі посіла свою нішу відносно нещодавно. Поштовхом для цього стали жіночі рухи у США та Європі у 60-тих роках минулого століття. Напрямок, відносно, новий, але вже має велику сформовану історіографічну базу. Робота Дж. Скотт «Гендер: корисна категорія історичного аналізу» [1] стала фундаментальною для гендерної історії. Американка вперше сформулювала основні теоретико-методологічні положення гендерної історії. Науковиця вдало доводить, що гендерна концепція дає змогу системно структурувати суспільство з урахуванням індивідуально-особистісних характеристик.

Доба античності є невід'ємною складовою у дослідженнях гендерної історії. Античні жінки є яскравим прикладом того, як змінювались релігійні уявлення та моральні цінності у суспільстві, та як це все відображалось у відношенні до них з боку як чоловічої частини населення, так і самих жінок. Греки першими з народів стали дотримуватися принципу моногамії, а тримати у своєму домі багато дружин є варварською традицією, що не має ніякого відношення до справжніх еллінів. За моногамією закріпився патріархальний устрій у родині. Вже з самого народження жінка була залежною спочатку від батька, потім від свого чоловіка. В класичному грецькому полісі повне

домінування чоловіка у всіх сферах життя. Жінка не тільки не займає високого становища в суспільстві, але за своїм становищем завжди несамотійна.

Жінок в афінському суспільстві умовно можна поділити на дві категорії: перша – вільно-народжені повноправні жінки. За своїм статусом вони підходять для законного шлюбу. В Афінському суспільстві офіційним вважався лише той шлюб, що укладений між громадянином і дочкою громадянина Афін. До другої категорії належали чужинки, жінки, що походили з сім'ї, в якій не був зареєстрований законний шлюб.

Якщо ми звернемося до «Домоустрою» Ксенофонта[2], то зможемо для себе проілюструвати як дружину долучали до сім'ї чоловіка. В розмові Сократа і Ісхомаха, останній згадує про розмову з дружиною. Він задає різні питання, загальна суть яких зводиться до того, що жінка створена саме для домашніх турбот, для життя всередині будинку, для народження і виховання дітей. Далі, з бесіди стає зрозумілим, що дружина Ісхомаха згодна зі своїм положенням. Вона підтверджує, що головою сім'ї є чоловік і те, що дружина зберігає внесений ним в будинок багатство, і це лише її обов'язок. Жінок виховували в атмосфері покори до батька, а після шлюбу до чоловіка. Ця ідея настільки вкоренилась в грецькому суспільстві, що більшість жінок приймали це як факт.

Виходячи заміж, жінка вела закритий спосіб життя, єдиним винятком були релігійні свята. З крито-мікенської епохи до класичної перекочували деякі давні промислові культури. Один з яскравих прикладів – влаштований щорічно ще у II ст. н. е. свято на честь Артеміди Лафрії в Ахейских Патрах. У перший день свята жриця здійснювала урочистий виїзд на колісниці, запряженій оленями. У другий день влаштовувалося грандіозне жертвоприношення: на жертвожник в купу кидали живих диких звірів туди ж клали деревні плоди і все це спалювали.

Жінки також могли посідати місце жриць. Як жриці, вони отримували суспільне визнання і доступ до більшої кількості предметів розкоші, ніж інші грецькі жінки, які працювали або зазвичай залишалися вдома. Частіше всього такі жінки походили з місцевих елітних сімей. Рішення стати жрицею було добровільним. Від цього вони отримували підвищення суспільного і правового статусу, а після смерті отримували громадське місце поховання.

Щодо життя вдома, то жінка займалася домашнім господарством і більшу частину часу перебувала на жіночій половині будинку – в гінекеї, займившись вихованням дітей. В громадському і політичному житті участі не приймала. Це загально відомі факти, детально зупинятися на них я не буду.

Але з розлученням розгортається більш цікавіша історія. В класичну епоху це явище набуває розповсюдження. У випадку розірвання шлюбу з боку чоловіка йому потрібно було привселюдно, зі свідками відректись від дружини. Зробити це він міг за власним бажанням, тобто без достатнього аргументування. У свою чергу жінка мала, звернувшись до архонту, представити вагомі підстави, аби отримати позитивне рішення у свою користь.

У звичайних ситуаціях де подружжя розривало шлюб за угодою обох сторін, для розірвання шлюбу були відсутні суди та будь-які інші формальності. Таким чином, розлучення відбувалося або за згодою обох сторін, або за бажанням тільки одного з них, незважаючи на опір іншого. Однак розлучення, за бажанням дружини, було набагато складніше в досягненні.

Як згадувалося вище, жінки усувалися з публічного життя і владних сфер суспільства. У соціальному плані жінкам майже не дозволяється перебувати далі

території будинку. Їм було дозволено відвідувати своїх найближчих сусідів-жінок. Крім весільних та похоронних заходів, релігійних свят, жінки повинні були залишатися в приміщенні.

Втім, в Давній Греції жіноча зайнятість за межами будинку все-таки мала місце. Жінки торгували сіллю, хлібом, могли працювати прачками. Жінки-метеки та рабині займалися подібною роботою. В бідних сім'ях жінка працює нарівні з чоловіком. Бідне життя примушує афінянку братися навіть за роботу для рабів – вона йде у кормилиці. Одним із найчастіших видів праць було ткацтво. Ткацтво посідало вагомий роль в античному суспільстві. Прядіння та плетіння вовни та льону не тільки входили в перелік необхідних навичок для володіння жінкою, але також вважалося шанованою навичкою. В Афінах жінки всіх класів були задіяні до виготовлення текстилю.

В фінансовому аспекті також існували певні обмеження. Укласти договір, вести фінансові операції на суму понад одного медімна ячменя самостійно здійснювати жінка не могла. Вона могла продавати овочі та ремісничі вироби і купувати предмети щоденного домашнього вжитку, але не більше того, на що потрібен дозвіл її опікуна. Наскільки суворо дотримувались цього правила невідомо. Наприклад, деякі гетери, народжені від вільних громадян, ймовірно, мали значне багатство, але в жодних задокументованих джерелах не згадується, що вони мали опікуна або кого-небудь іншого для ведення своїх фінансових справ.

Взагалі фемінологічні дослідження в галузі економіки можна назвати справжнім викликом, так як економічна та гендерна наука ніколи не поєднуються. Нижче ми зможемо переконатися в тому, в яких масштабах існувало економічне розподілення між чоловіками та жінками. В якості як виробників так і споживачів. Далі будуть наведені археологічні дані, що допоможуть в аналізі того, наскільки різноманітними були ситуації жінок (і чоловіків) і наскільки жінки могли б виступати в соціальному житті в якості економічного партнера.

Ізабель Пернін [3] проаналізувала різні стели, знайдені в Теспіях, датовані другою половиною III століття до нашої ери (Колін, Пернін, Рош, а тепер Пернін). Які містять написи - договори оренди ($\mu\sigma\theta\acute{\omega}\sigma\epsilon\iota\varsigma$) від імені міста, яке було власником земельних ділянок. На цій стелі орендується 25 ділянок ($\gamma\upsilon\beta\alpha$). Попередні орендарі мали пріоритет поновити попередню угоду, якщо вони не поводитись погано. Дев'ять ділянок змінили орендарів. У 25 ділянках задіяно не 25 осіб, а лише 16. Включаючи двох дітей чоловічої статі (Тумія та Родіос) та трьох жінок (насправді, одна з них могла бути дитиною). Жінки в кожному випадку беруть участь як нові орендарки.

Жінки також могли виступати в ролі гаранта, як і всі чоловіки. Але, на відміну від чоловіків, жінкам також потрібно було мати поруч з собою свідка.

«Ще одним свідченням участі жінок в економічних операціях є стела продажів з Теносу. Це найважливіший документ, що засвідчує договори купівлі-продажу. Стела зазначила 47 угод, перелічених у хронологічному порядку, що охоплюють період в півтора року.» [4] Роланд Етьєнн [5], який аналізував стелу, зауважив, що жінки беруть участь у 30 угодах з 47.

У Теносі стела була встановлена в громадському місці, а гравюру зробили під контролем магістратів, однаково називаючи жінок та чоловіків. Це вагомий

аргумент стверджувати, що жінки були частиною економічних відносин. Публічна видимість цих жінок дала їм соціальне визнання.

Де знаходяться жінки, що вивчали економіку за античності? Їх відносну невидимість можна лише частково пояснити вцілілими джерелами, враховуючи, що за останні 50 років було проведено багато “пошукових” робіт щодо жінок інших галузях давньої історії. Звичайно, у звітах про давню економіку досвід жінок або ігнорується, або розглядається обмежено, а економічні суб'єкти за замовчуванням сприймаються як чоловіки.

Дослідивши більш нові археологічні та лінгвістичні данні можна дійти до висновку, що зараз переглядається думка більшості авторів праць минулого століття відносно того, що жінки були максимально обмежені у своїй волі та правами прирівнювались до рабів. Отже, зараз в науковому просторі в центрі уваги знаходяться нові джерела, що вказують на те, що роль жінки в давньогрецькому суспільстві була незаслужено принижена.

Список використаних джерел:

1. ScottJoan W. Gender: A Useful Category of Historical Analysis. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://www.jstor.org/stable/1864376?seq=1>
2. Ксенофонт. Домострой (Ойкономика). - [Електронний ресурс] – режим доступу: <http://ancientrome.ru/antlitrt/t.htm?a=1348108000>
3. Pernin Isabelle. Lesbaux de Thespies (Béotie) essaid' analyse economique. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://www.jstor.org/stable/43684640?seq=1>
4. Pernin Isabelle. Lesbaux rura uxen Grèce ancienne. Corpusé pigraphiqueetétude. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://hal.archives-ouvertes.fr/hal-02888250/document>
5. Etienne Roland. Ténos II, Ténosetles Cycladesdumilieudu IV esiècle. [Електронний ресурс]. Режим доступу: https://www.persee.fr/doc/antiq_0770-2817_1992_num_61_1_1155_t1_0661_0000_2